DOI: [10.32702/2307-2156-2020.4.65](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.4.65)

УДК 351.82

О. О. Бутник,
к. держ. упр., доцент, доцент Науково-дослідного інституту
Київського національного університету культури і мистецтв
ORCID ID: 0000-0002-1031-9766

ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ КРЕАТИВНОЮ ЕКОНОМІКОЮ В УКРАЇНІ

O. Butnyk
PhD in Public Administration, Associate Professor,
Associate Professor of the Research Institute Kyiv National University of Culture and Arts

PERSPECTIVES OF PUBLIC ADMINISTRATION OF CREATIVE ECONOMY IN UKRAINE

Досліджено витоки та дефініцію понять «креативна економіка» та «креативні індустрії». Визначено, що креативна індустрія характеризується не лише певною сукупністю видів економічної діяльності, які виробляють креативні товари та послуги, а й підходом до формування нової економіки, яка базується на застосуванні людської творчості та активізації творчого потенціалу людини з метою отримання конкурентних переваг. Встановлено, що креативна економіка є суттєвою складовою сучасної економіки розвинених країн світу. Проаналізовано розвиток креативної економіки в Україні. Досліджено нормативно-правове забезпечення функціонування креативної економіки в Україні. Зауважено на основних аспектах роботи уряду країни в рамках державного управління сферою креативної економіки. Запропоновано перспективні напрями державного управління креативною економікою в Україні.

The origins and definitions of the concepts of "creative economy" and "creative industries" are investigated. It is determined that the creative industry is characterized not only by a certain set of economic activities that produce creative goods and services, but also by an approach to the formation of a new economy based on the use of human creativity and the activation of human creative potential in order to obtain competitive advantages. It is established that the creative economy is an essential component of the modern economy of the developed countries of the world. According to the United Nations Report presented at the United Nations Conference on Trade and Development, the size of the global creative goods market has expanded from \$ 208 billion. in 2002 to \$ 509 billion in 2015. The development of creative economy in Ukraine is analyzed. According to Ukraine's Export Strategy (Strategic Trade Development Roadmap) for 2017-2021, the creative industry sector includes: light industry, fashion and design services, audiovisual services, cultural and digital services, advertising and public relations, fine arts and Performing Arts, Creative Crafts, Cultural Heritage Sites. Despite the lack of state support for the development of the creative economy in Ukraine, there is virtually a promotion of creative industries at various levels, ranging from the development of textbooks, the development of creative hubs, modern libraries and the planning of urban development strategies. The European Union programs for the support of the

creative economy, the positive practice of creative cities, creative spaces such as creative hubs, coworkings, etc. play an important role in activating the creative industries in the domestic economy. The regulatory legal support for the functioning of the creative economy in Ukraine is investigated. the government's activities within the framework of the state management of the creative economy span the setting of standards governing cultural activity; the availability of public policies, infrastructure, institutional capacities and processes aimed at promoting inclusive cultural development, promoting cultural rights and cultural diversity; a sufficient level of cultural infrastructure in the country; the possibility of civil society involvement in cultural policy-making. Prospective directions of state management of creative economy in Ukraine are offered. Most importantly, the Ministry of Culture, Youth and Sports should develop a creative industry development plan that should be approved annually, setting out specific goals, actions and tools to be implemented within a clear timeframe.

Ключові слова: креативна економіка; державне управління; креативні індустрії; сектор культури.

Keywords: creative economy; public administration; creative industries; cultural sector.

Постановка проблеми. «Креативна економіка» як поняття вперше було введено в обіг у 2000 році в журналі «BusinessWeek», а в 2001 році вийшла книга Джона Хоукінса «Креативна економіка», яка сповістила про наступ пост-інформаційної епохи, для якої інформація і знання – це ресурс, а рушійною силою і головною цінністю виступає творчість. В центрі такої економіки – творчі, незалежні люди з інноваційними ідеями та винахідливістю, які мігрують між різними секторами економіки і створюють рухоме творче середовище [1].

Креативність є невід’ємним елементом сучасної економіки і, водночас, новітнім чинником суспільного розвитку. Креативна індустрія характеризується не лише певною сукупністю видів економічної діяльності, які виробляють креативні товари та послуги, а й підходом до формування нової економіки, яка базується на застосуванні людської творчості та активізації творчого потенціалу людини з метою отримання конкурентних переваг.

Сьогодні розвиток креативної економіки є невід’ємною складовою сучасної економіки розвинутих країн світу. Так, за даними Звіту Організації Об’єднаних Націй, представленого на конференції ООН з питань торгівлі та розвитку, розмір глобального ринку креативних товарів розширився від 208 млрд. дол. в 2002 році до 509 млрд. дол. у 2015 році [2].

В Україні, попри численні заяви уряду про підтримку креативних індустрій, незважаючи на затвердження «Довгострокової стратегії розвитку української культури - стратегії реформ» [3], розробку місцевих стратегій розвитку культури й досі немає статистичних даних щодо креативного потенціалу, не проаналізовано тенденції розвитку креативної економіки, не розроблено державну політику в сфері креативних індустрій. Всупереч недостатньої державної підтримки останнім часом в Україні розвиваються й функціонують окремі креативні проекти, які стають відомими за межами нашої держави, сприяють становленню нової спільноти фахівців креативної сфери, що змінює імідж міст, регіонів і держави в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, присвячених тематиці державного управління креативною економікою, призвів до виокремлення двох основних напрямів: становлення креативної економіки в Україні (Холодницька А.В. [4], Щеглюк С. Д. [5], Кукса І. М. [6], Ушкаренко Ю.В. [7] та інші) та державного управління в сфері культури [1, 2, 3]. При цьому дослідження державного управління креативним сектором економіки не зустрічається у жодного українського науковця, так само, як і статистичний аналіз креативного сектору України. В той час, як на міжнародному рівні креативна економіка є об’єктом дослідження навіть світових організацій (Звіт ООН [8], ЮНЕСКО [9]) і її доля в складі ВВП в ЄС складає майже 5%. Тому на перетині двох галузей – економіки і державного управління в сфері культури – виникає напрям державне управління креативною економікою в Україні.

Формулювання цілей статті. Запропонувати перспективні напрями державного управління креативною економікою в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поштовхом для формування креативної економіки став розвиток індустріальних підприємств в країнах Західної Європи. Внаслідок появи додаткових трудових ресурсів через зміну місця промислових районів з країн Західної Європи в країні з більш дешевою робочою силою, економіка стала орієнтованою на створення продукції інтелектуальної власності. В цей період з’являються перші державні документи, які регулюють діяльність креативних індустрій. Так, Міністерство культури, медіа та спорту Великобританії у 1998 році підготувало доповідь «Проектування креативної індустрії», де визначило креативні індустрії як галузі економіки, які ґрунтуються на індивідуальній творчості, майстерності і таланту, що мають потенціал для створення доданої вартості і нових робочих місць [1]. В

аналітичних оглядах ЄС та міжурядових організацій огляд креативної економіки ґрунтується на понятті «креативні та культурні індустрії».

Згідно Експортної стратегії України («дорожньої карти» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки, сектор креативних індустрій включає:

- легку промисловість. У 2018 році порівняно з 2017 роком експорт продукції легкої промисловості збільшився на 11,8 % і становив 1220,3 млн. доларів США [10];

- послуги індустрії моди та дизайну (графічний, промисловий та дизайн інтер'єру). Спостерігається зростаючий попит на вироби українських дизайнерів як на внутрішньому ринку, так і за кордоном;

- аудіовізуальні послуги: кінематограф, телебачення, радіомовлення, кіноіндустрія, видавничі та інші виконавські і візуальні мистецтва. В Україні працюють чотири національні кінематографічні студії. За підсумками Державного агентства України з питань кіно у 2018 році в прокат вийшли 48 українських фільмів [11];

- культурні і цифрові послуги, реклама та зв'язки з громадськістю. Експорт рекламних послуг у 2016 році становив 149,9 млн. доларів США, або 1,5 відсотка загального обсягу експорту послуг;

- образотворче і сценічне мистецтво;

- традиційна культура: творчі ремесла, декоративно-прикладне мистецтво, фестивалі;

- пам'ятки культурної спадщини: бібліотеки, пам'ятки археології, музеї та виставки [12].

Важливою проблемою в статистичній оцінці розвитку креативної економіки в Україні є те, що показники, за якими здійснюється аналіз креативної індустрії на європейському та світовому рівні, не прийняті в Україні. Внесок сектору культури України у ВВП досить великий, але при цьому він недооцінений.

По-перше, цей показник вимірює лише внесок приватної культурної діяльності у ВВП. Культурні заходи, які проводяться в некомерційних закладах до розрахунків не включаються.

По-друге, цей показник може бути більш вагомим, враховуючи високий рівень неформальної економіки в Україні (за різними оцінками до 60% ВВП; у творчій та культурній галузях це, мабуть, навіть вище) та незаконні дії, такі як піратство.

По-третє, для формування політики також дуже важливо порівнювати темпи зростання між ключовими секторами економіки та сектором культури.

Тому, аналізуючи креативну економіку в Україні, спираємось на дослідження ЮНЕСКО [9]. Аналіз показників ЮНЕСКО з питань розвитку культури виявив, що за останні роки експорт креативних товарів з України збільшився втричі - до 768 млн. дол. США, висвітлюючи сильний потенціал креативної економіки. Дизайнерські товари (дизайн інтер'єру, товари моди та іграшки) припадали на найбільшу частку експорту. Існує очевидна потреба диверсифікувати ринок експорту креативних товарів. Українська індустрія моди дозріває і розширюється протягом багатьох років, хоча раніше це робилося значною мірою з розрахунком на вітчизняну клієнттуру. Існує можливість для зростання як в моді, так і в художньому ремеслі та видавництві. [13].

Незважаючи на відсутність державної підтримки розвитку креативної економіки в Україні, практично відбувається просування креативних індустрій на різних рівнях, починаючи від розробки навчальних посібників, розвитку креативних хабів, сучасних бібліотек і до планування стратегій розвитку міст. Практично кожне велике місто – Київ, Харків, Львів, Дніпропетровськ, Одеса і Донецьк до війни – було свідком налагодження співпраці через простори, хаби та анти-кафе. Ці центри пропонують різноманітні засоби, що живлять існуючі ділові та творчі екосистеми та формують соціальний капітал. Якість та професіоналізм управління цими хабами зростає разом з кількістю. Більшість центрів відкриті для всіх типів бізнесу, однак ІТ переважає. Переважно це місцеві ініціативи, але багато хто досягає стійких бізнес-моделей на основі оренди простору для робочих місць, конференцій та нарад та організації заходів.

Велику роль у активізації креативних індустрій у вітчизняній економіці відіграють програми Європейського Союзу з підтримки креативної економіки, позитивна практика діяльності креативних міст, креативних просторів, таких як креативні хаби, коворкінги тощо. Така ініціатива сформована й успішно реалізована завдяки фінансуванню ЄС проектів «Містки громадської активності», «Креативна Європа», «Культура і креативність», Програма «ЄС – Східного партнерства», проект ЄС Association 4U [5].

Підприємці вкладають багато зусиль у розробку продукції, але це досі поодинокі випадки, які в нашій країні тільки починають формувати певний клас. Часто це пов'язано з відсутністю необхідної підготовки, знань з маркетингу та управління, навичками залучення та взаємодії з аудиторією. Також креативними індустріями в більшості починають займатися культурні установи та громадські організації, чий персонал не володіє а ні навичками, а ні фінансовими ресурсами, щоб взаємодіяти і розвиватися.

В рамках державного управління сферою креативної економіки діяльність уряду охоплює:

- встановлення стандартів, що регулюють культурну діяльність;

- наявність публічної політики, інфраструктури, інституційних можливостей та процесів, спрямованих на сприяння інклюзивному культурному розвитку, просуванню культурних прав і різноманітності культури;

- достатній рівень культурної інфраструктури в країні;

- можливість участі громадянського суспільства в прийнятті рішень в культурній політиці.

Ці чотири аспекти відображають, які культурні права реалізуються, яке вирішальне значення мають для розвитку громад, в яких індивіди мають можливість вести повноцінне, творче життя відповідно до того, що вони цінують. Кожен з цих аспектів є надзвичайно важливим, однак лише їх синергія може забезпечити

відповідний розвиток культурного сектору та культурне розмаїття, задоволення культурних запитів усіх громадян, незалежно від місця проживання, етнічного та соціального походження, віку, статі тощо [14].

Висновки. У зв'язку з зазначеними проблемами вважаємо за необхідне визначити перспективні напрями державного управління креативною економікою в Україні:

1) Міністерство культури, молоді та спорту повинно розробити план розвитку сфери креативних індустрій, який має затверджуватися щорічно, визначаючи конкретні цілі, дії та інструменти, які потрібно реалізувати у чіткі часові рамки. В межах цього плану дій Державне агентство з питань кіно повинно мати чітко сформульовані завдання та їх виконавців.

2) Сприяти технологічній творчій взаємодії за допомогою програми збереження культурної спадщини. Міністерство культури, молоді та спорту повинно запустити програму оцифрування архівів для збереження і розвитку багатой та різноманітної культурної спадщини країни, а також створити широкі та інтерактивні комунікаційні кампанії.

3) Сприяти взаємодії та інтеграції креативних індустрій в економічну та інноваційну сферу політики. Уряд має визнати потенціал креативної економіки. Сформульована політика повинна сприяти співвідношенню традиційного промислового сектору з ІТ та творчим співтовариством, зокрема рекламним, дизайнерським та аудіовізуальним сектором.

4) Сприяти створенню професійного альянсу організацій, задіяних в креативній економіці, організувати неформальну національну платформу, яка включає компанії, громадські організації та державні установи. Цей процес має вирішальне значення для розповсюдження сектору та структурованого діалогу з владою.

5) Провести картографування культурних та творчих ресурсів на локальному рівні для виявлення місця організації події, інфраструктури, з метою сприяння децентралізації. Цей процес призведе до розуміння існуючих ресурсів та стане інструментом планування для зацікавлених сторін та органів влади, які бажають розвивати свої регіони та громади, вдосконалювати місто чи регіон, інфраструктуру та розвиток місцевої економіки. Ці заходи також сприятимуть залученню громадян. Дані можуть бути відображені он-лайн і демонструватися інтерактивно.

Список використаних джерел.

1. Актуальні проблеми реалізації державної політики у сфері розвитку креативних і культурних індустрій. *Національний інститут стратегічних досліджень* : веб-сайт. URL: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/111AZ_Walevskiy_-07092018-0b9aa.pdf (дата звернення 20.12.2019).
2. *Creative economy outlook. Trends in international trade in creative industries 2002–2015. Country profiles 2005–2014.* URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ditcted2018d3_en.pdf (дата звернення 20.12.2019).
3. Про схвалення Довгострокової стратегії розвитку української культури - стратегії реформ : розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 лютого 2016 р. № 119-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119-2016-%D1%80> (дата звернення 20.12.2019).
4. Холодницька А.В. Актуальні тенденції розвитку креативних індустрій в Україні в умовах глобалізації. *Економіка і суспільство*. 2018. №14. С. 151-157.
5. Щеглюк С. Д. Особливості розвитку креативної індустрії України: перспективні форми просторової організації. *Регіональна економіка*. 2017. Вип. 6 (128). С. 143-150.
6. Кукса І. М., Петухова Т. О. Креативна економіка як елемент інноваційної та стійкої стратегії розвитку України. *Ефективна економіка*. 2017. № 12.
7. Ушкаренко Ю.В., Чмут А.В., Синякова К.М. Креативна економіка: сутність поняття та значення для України в умовах європейської інтеграції. *Економіка і суспільство*. Вип. 18 / 2018. С. 67-72.
8. UNCTAD *Creative Industries for trade and development gains*. 2019. URL: https://unctad.org/meetings/en/Presentation/Marisa%20Henderson_powerpoint1_CEP_%206%20Dec%2019.pdf (Last accessed: 10.01.2020)
9. UNESCO *Creative Economy Report*. 2018. Available at: <https://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=2328> (Last accessed: 10.01.2020)
10. Аналітичні матеріали галузі легкої промисловості. *Укрлегпром* : веб-сайт. URL: <https://ukrlegprom.org.ua/analytics/> (дата звернення 20.12.2019).
11. Звіт за результатами діяльності Державного агентства України з питань кіно у 2018 році. URL: http://dergkino.gov.ua/media/text/zvit_presentation_2018.pdf (дата звернення 20.12.2019).
12. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Експортної стратегії України (“дорожньої карти” стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки від 27 грудня 2017 р. №1017-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-%D1%80> (дата звернення 10.01.2020).
13. Cristina Farinha. Developing cultural and creative industries in Ukraine. URL: <https://www.culturepartnership.eu/upload/editor/2017/Research/171205%20Creative%20Industries%20Report%20for%20Ukraine.pdf> (дата звернення 10.01.2020).
14. UNESCO culture for development indicators. Ukraine's Analytical Brief. [https://www.culturepartnership.eu/upload/editor/2017/2017/CDIS%20_%20Analytical%20Brief%20_%20ENG%20\(1\).pdf](https://www.culturepartnership.eu/upload/editor/2017/2017/CDIS%20_%20Analytical%20Brief%20_%20ENG%20(1).pdf) (дата звернення 10.01.2020).

References.

1. National Institute of Strategic Studies (2018), "Actual problems of realization of the state policy in the sphere of development of creative and cultural industries", available at: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/111AZ_Walevskiy_-07092018-0b9aa.pdf (Accessed 20.12.2019).
2. The official site of the United Nations conference on trade and development (2018), "Creative economy outlook. Trends in international trade in creative industries 2002–2015. Country profiles 2005–2014", available at: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ditcted2018d3_en.pdf (Accessed 20.12.2019).
3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2019), "On Approval of the Long-term Strategy for the Development of Ukrainian Culture - Reform Strategy", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119-2016-%D1%80> (Accessed 20 December 2019).
4. Holodnic'ka, A.V. (2018), "Actual tendencies of development of creative industries in Ukraine in the conditions of globalization", *Ekonomika i suspil'stvo*, vol. 14, pp. 151-157.
5. Shhegljuk, S. D. (2017), "Features of development of creative industry of Ukraine: perspective forms of spatial organization", *Regional'na ekonomika*, vol. 6 128, pp. 143-150.
6. Kuksa, I. M. and Pietuhova, T. O. (2017), "Creative economy as an element of innovative and sustainable development strategy of Ukraine", *Efektivna ekonomika*, vol. 12.
7. Ushkarenko, Ju.V. Chmut, A.V. and Sinjakova, K.M. (2018), "Creative economy: the essence of the concept and meaning for Ukraine in the context of European integration", *Ekonomika i suspil'stvo*, vol. 18, pp. 67-72.
8. The official site of the United Nations Conference on Trade and Development (2019), "Creative Industries for trade and development gains", available at: https://unctad.org/meetings/en/Presentation/Marisa%20Henderson_powerpoint1_CEP_%206%20Dec%2019.pdf (Accessed: 10.01.2020).
9. The official site of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2018), "Creative Economy Report. 2018", available at: <https://en.unesco.org/creativity/activities/creative-economy-report> (Accessed: 10.01.2020).
10. The official site of the Ukrainian Association of Light Industry Enterprises (2019), "Analytical materials of light industry", available at: <https://ukrlegprom.org/ua/analytics/> (Accessed: 10.01.2020).
11. The State Agency of Ukraine of movie issues (2018), "Report on the results of the activities of the State Film Agency of 2018", available at: http://dergkino.gov.ua/media/text/zvit_presentation_2018.pdf (Accessed: 10.01.2020).
12. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), "Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the Export Strategy of Ukraine ("Road Map" of Strategic Trade Development) for 2017-2021", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-%D1%80> (Accessed: 10.01.2020).
13. Farinha, C. (2017), "Developing cultural and creative industries in Ukraine", *Culture & Creativity. EU-Eastern Partnership Programme*, available at: <https://www.culturepartnership.eu/upload/editor/2017/Research/171205%20Creative%20Industries%20Report%20for%20Ukraine.pdf> (Accessed: 10.01.2020).
14. The official site of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2017), "Culture for development indicators. Ukraine's Analytical Brief", available at: [https://www.culturepartnership.eu/upload/editor/2017/2017/CDIS%20_%20Analytical%20Brief%20_%20ENG%20\(1\).pdf](https://www.culturepartnership.eu/upload/editor/2017/2017/CDIS%20_%20Analytical%20Brief%20_%20ENG%20(1).pdf) (Accessed: 10.01.2020).

Стаття надійшла до редакції 20.04.2020 р.